

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

2 Vtrum liceat pro epdem quamcunque commoditatem accipere.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

donat nihil minus habet, qm hoc quod dedit no inuitio, sed si-
bere a se abdicat: neque est ab eo ablatum, sed ipse sponte do-
nam non est igitur restituendum. Sed si melius in regulis
restitutionu superius, cu de restitutione tractaremus, habitis, du-
bio non pario apparebit, q hanc ratio concludit q non est resti-

habetur Isa. 26. Quod autem in
premiu promittitur, Fenerabis
gentibus multis, &c. fenus ubi lar-
ge accipitur pro mutuo, sicut Ec-
cles. 29. dicitur. Multi non causa
nequitia non fenerati sunt, id est
non mutuauerunt. Promittitur
ergo in premium Iudais abundan-
tia diuitiaru, ex qua contingit,
quod alijs mutuae possint.
Ad tertium dicendum, quod
leges humanae dimittunt aliqua
peccata impunita pp conditiones
hominum imperfectorum, in quibus
multa utilitates impedirentur,
si omnia peccata districte p-
hiberentur. penus adhibitis. Et
ideo vfuras lex humana concessit
no quasi existimans eas esse im-
iustitiam, sed ne impedirentur vi-
tilitates multorum. Vnde in ipso
iure ciuili dicitur, q res, quae vfu
consumuntur, neque rone naturali,
neque ciuili recipiunt vfum fructum:
& q Senatus non fecit earum
rerum vfum fructum, nec enim poterat,
sed quasi vfum fructum constituit
concedens. i. vfuras. Et Philo. natu-
rali rone ductus dicit in i. Politic. quod
vfuraria acquisitio pecuniarum est
maxime prater naturam.

Ad quartum dicendum
q dare mutuum non semper tenetur
homo. Et ideo quatum ad hoc
ponitur inter consilia: sed q homo
lucru de mutuo no quarat, hoc
cadit sub rone precepti. Potest
tamen dici consilium per comparationem
ad dicta Pharisaeorum, qui putabant
vfuram aliam esse licitam, sicut &
dilectio inimicorum est consilium:
uel loquitur ibi non de spe vfurarii
lucru, sed de spe, quae ponitur in
hominem. Non enim debemus
mutuum dare, uel quodcumque
bonum facere propter spem hominis,
sed propter spem Dei.

Ad quintum dicendum,
quod ille qui mutuae non tenetur,
recompensatione potest acci-
dere q vfu principalis pecuniae est
expedi, ut pretiu rerum, sicut vfu
principalis vini est ut bibatur. Verum
quemadmodum vino non solum
vitur ad bibendum, sed ad comendandum
uel cu pecunia, & tunc induit rone
rei venalis: uel cu alia re, & tunc
q rone pretii, puta, si vino emimus
frumentu, uel etia vtriusq;

puta, rei uenalis, & pretii, cu simul emimus
vino frumentu, & uedimus uinu pro
frumento, in eandem uendere nostrum
uinum, & emere frumentu, & c. ita
pproportionabiliter contingit in pecunia:
quoniam ipsa non solum uenit ut
pretiu rerum, sed etiam ut rei uenalis,
considerando sicut de alijs rebus,
abundantia, uel penuria eius
reipetu occurrunt necessitati.
Et hoc modo uici pecunia ars
numularia, uulgariter nuncupata
campforia, sicut re quadam.
Et propterea uicitur ipsa simul
ut re, & pretio, quemadmodum
in commutatione uini, & fru-
menti declaratu est. Et supra hoc
fundamentum colligitur tota
doctrina cambiorum. Nec ulla
apparet ratio, quare magis
alijs rebus possit totus modus
viti, & auro, uel argento monetato
no, cum multiplicitas vfu no
impedit vfu principalem, &
de facto pecuniam multos vfu
habere prater principalem,
experientia testatur.

Ad sextum dicendum, quod
vfu principalis uasorum argenteorum
non est ipsa eorum consumptio:
& ideo vfu eorum potest uedi
licite, seruato dominio rei. Vfu
autem principalis pecuniae
argenteae est distractio pecuniae
in commutationes: unde non
licet eius vfu uendere cu hoc,
quod aliquis uelit eius restitu-
tionem. Sciendum tamen, quod
secundarius ufu argenteoru
uasorum potest esse commutatio:
& talem ufu eorum non licet
uendere. Et similiter potest
esse aliquis secundarius ufu
pecuniae argenteae, ut puta, si
quis concederet pecuniam
signata ad ostentationem, uel
ad ponendum loco pignoris:
& talem ufu pecuniae licite
homo uendere potest.

Ad septimum dicendum,
quod ille qui dat ufuram, non
simpliciter uoluntarie dat, sed
cu quadam necessitate, in quantum
indiget accipere pecuniam
mutuo, quam ille qui habet, no
uult sine ufura mutuare.

ARTICVLVS II.

*Vtrum liceat pro pecunia mutuata aliam
quam aliam commoditatem expetere.*

Ad secundum sic pro-
ceditur. Videtur, quod aliquis
possit pro pecunia mutuata
aliquam aliam commoditatem
expetere. Vnusquisque enim
licite potest suae indemnitati
consulere: sed quandoque
damnum aliquis patitur ex hoc,

quis satisfieri. Quaruntur ergo
haec, An. s. mutans rustico, ut
colat agru mutuantis salua
iusta mercede sua, sit ufurarius:
& an mutuas alicui, ut uadat
ad furnu, molendinu, scholas,
officina, & huiusmodi mutuantis,
salua similiter iusta mercede,
sit ufurarius. An mutuas
communitati, ut durante mutuo
no teneat ad collectas, ad quas
alii tenentur, sit ufurarius.
An mutuas Principi, ut donec,
uel uendat mutuantis tale
officiu, sit ufurarius. An
mutuas ut accipiat is, cui
mutuat, debitores uel res
mutuantis, sit ufurarius. An
mutuas nauiganti, ut periculum
mutui transferat in mutuantem
receptu ex saluo itinere
lucrum, sit ufurarius. An
mutuas persequenti, ut non
uexet mutuantem, sit ufurarius.
Quae ad examen dictaru
regularu si reducantur, facile
soluuntur. Na ex eo, quod
quicquid pecuniae estimabile
petitur propter mutuum ex
obligatione ciuili, ufurarium
est: & constat obligationem
ad colendum

Super Questiones
Septuagesimas octauae
Articulu secundu.

In ar. 2. eiusdem 73.
q. scito duas notabiles
regulas in litera tradi.
Vna est. Expetere propter
mutuum aliquid pecuniae
estimabile, ut de birum
ex obligatione, seu pacto,
tacite, uel expresse est
ufura. Altera est. Expetere
propter mutuum, & exigere
beneficentiam, & quodcuque,
ut ex beneficentia debitum,
non est peccatum, sed licitum.
Et quoniam multum refert
nostrae istas in uniuersali,
& scire, uel nescire eas
applicare ad casus
particulares, qm hinc
multae fallae solutio-
nes emanare uidentur,
ideo ut consulamus
multoru sententiaru
dehinc, afferendi
sunt casus, summarie
tibi, ex quibus facile
credimus posse reli-

Malz. q. 13.
art. 4. ad 10.
Et opus. 2.
q. 3. Et 4. Et
opus. 73. cap.
1. & 7.

agrum salua iusta mercede. & similiter ad coquendū in hoc furno, molendū in hac mola, visitū dum has scholas, emendū ex hac officina non imponendum mihi collectas, donandū, vel vendendum officium, ad acceptandam debitores, vel res venales, ad solvendū cōtra stium asecurationis, esse aliquid pecunia estimabile non minus, quam obligationem ad remutandū, confitens est, ut vira sit in omnibus prae-dictis, & similibus casibus, ultimo excepto, mutare ut ex pacto tacito, vel expresso obligationes huiusmodi proueniant. Nec est vagandum extra ad uidendū, si lucrum aliquod ultra sortem mutuanti aduenit. In promptu enim est lucrum ultra sortem. Ipla obligatio ad hęc faciē dum, et penultimus casus videtur esse ad literam, casus primus postus in cap. Nauiganti, extra de vitiis. In vi. autem casu de mutuo facto. p. fecutori, si psecutio est iniusta, manifeste patet, qd est redimere suā vexationē: nec aliquid lucri accedit, sed obligatio ad nō nocendū, ad quam psecutor tenet, si iudex adesse potens cogere, &c. Si autē psecutio esset iusta, & ex mutuo exigetur amor, & interim misericordia principis, qui pot amando misereri, cum hęc nō sint pecunia estimabilia, licitū esset iuxta eadē regulā, sicut etiam licitū est ex mutuo exigere beneuolentiā eius, quem iuste vel iniuste offenderam eadem rōne. Et non solum licitū est ipsam beneuolentiā ex mutuo exigere, sed quodcumque ex beneuolentiā pueniens quantumque pretiosum munus, ut litera in rñsione ad tertium expresse dicit. Ex quo patet, quod si quis in omnibus supradictis mutuat, exigendo beneuolentiā, seu ex beneuolo affectu nō quasi ex obligatione aut pacto tacito, vel expresso quis faciat supradicta, scilicet colat agrum, & veniat ad molam, &c. nō est peccatū. Fugientes autē utrumque modū, & reduentes contractū mutui ad donec, hoc est mutuo tibi donec venies ad furnum meum, donec officium a te habeo, donec colueris agrum meum, & huiusmodi, sicut primo, qd licet ex forma contractus sit determinatio temporis solutionis tantummodo, & consequenter nulla iniuria interueniat, sed gratia expectationis, si tamen fit, ut sit quasi tacitum pactum obligandi a hoc, donec soluerit, vira est. Et bene aduertē, qd ista cōcomitantia reflexarum actionum suspēctae sunt quae de vira, ut dictū est, & inexcusabiles qñq, ut cū quis mutuat acceptatū malos debitores mutuat, aut res difficile venales, dicēdo non p. mutui se exigere hmoi accē priones ab eo, cui mutuat, sed cū nō tenet isti mutua re, non vult mutua re, nisi accipiet in se talia intra, vel tales res. Hoc n. nihil aliud, est qd dicere. Nolo mutua re nisi uolētī dānificari ob mem. vilitatem, quod est vitarum: & idem est de similibus iuricium. Sunt enim adiuuentiones istae palliantium suos contractus, quibus opprimunt petentes mutuum ab eis, respondendo: Mutua bo tibi quingentos in nummis, & quingentos in talibus iuribus, seu rebus, & sic milcent mutuum emptioni coacte ppter mutui quingentorum in veritate: & duo mala committit. Primum est, qd cogunt emere propter mutuum, secundum, quod etiam in rebus dānificatur exinde petitor. Et primum quidem semper, secundum autem saepe contingit: ideo non licet, etiam si res optimas facile venales cogere emere, quoniam ipsa obligatio emē di, seu obligatio emptio, excretentia est vitarie prauitatis.

lib. 5. ca. 5. paulo a pri. tom. 5.

quod pecuniam mutuat, ergo licitū est ei supra pecuniam mutuatam aliquid aliud pro dāno expectere, vel etiam exigere.

¶ 2 Præt. Vnusquisq; tenetur ex quodā debito honestatis aliquid recompensare ei, qui sibi gratiā fecit, ut dicitur in 5. Ethic. sed ille, qui alicui in necessitate constituit pecuniā mutuat, gratiā facit vnde & gratiarum actio ei debetur: ergo ille qui recipit, tenetur naturali debito aliquid recompensare: sed non videtur esse illicitū obligare se ad aliquid, ad quod ex naturali iure tenetur: ergo nō videtur esse illicitum, si aliquis pecuniam alteri mutuat, in obligationem deducat aliquam recompensationem.

¶ 3 Præt. Sicut est quoddam mutuum a manu, ita est quoddam mutuum a lingua, & ab obsequio. videtur ergo licitū esse mutuatam aliquid aliud pro dāno expectere, vel etiam exigere.

¶ 4 Præt. Eadem videtur esse comparatio dati ad dati, & mutui ad mutuum: sed licet pecuniā accipere pro alia pecunia data, ergo licet accipere recompensationem alterius mutui pro pecunia mutuata.

¶ 5 Præt. Magis a se pecuniā alienam, qui eam mutuo dōmīnium transfert, quam qui a mercatore, vel artifice committit: sed licet lucrum accipere de pecunia commissa mercatori, vel artifici, ergo licet etiam lucrum accipere de pecunia mutuata.

¶ 6 Præt. Sicut est quoddam mutuum a manu, ita est quoddam mutuum a lingua, & ab obsequio. videtur ergo licitū esse mutuatam aliquid aliud pro dāno expectere, vel etiam exigere.

¶ 7 Præt. Eadem videtur esse comparatio dati ad dati, & mutui ad mutuum: sed licet pecuniā accipere pro alia pecunia data, ergo licet accipere recompensationem alterius mutui pro pecunia mutuata.

¶ 8 Præt. Magis a se pecuniā alienam, qui eam mutuo dōmīnium transfert, quam qui a mercatore, vel artifice committit: sed licet lucrum accipere de pecunia commissa mercatori, vel artifice, ergo licet etiam lucrum accipere de pecunia mutuata.

¶ 9 Præt. Sicut est quoddam mutuum a manu, ita est quoddam mutuum a lingua, & ab obsequio. videtur ergo licitū esse mutuatam aliquid aliud pro dāno expectere, vel etiam exigere.

¶ 10 Præt. Eadem videtur esse comparatio dati ad dati, & mutui ad mutuum: sed licet pecuniā accipere pro alia pecunia data, ergo licet accipere recompensationem alterius mutui pro pecunia mutuata.

¶ 11 Præt. Magis a se pecuniā alienam, qui eam mutuo dōmīnium transfert, quam qui a mercatore, vel artifice committit: sed licet lucrum accipere de pecunia commissa mercatori, vel artifice, ergo licet etiam lucrum accipere de pecunia mutuata.

¶ 12 Præt. Sicut est quoddam mutuum a manu, ita est quoddam mutuum a lingua, & ab obsequio. videtur ergo licitū esse mutuatam aliquid aliud pro dāno expectere, vel etiam exigere.

¶ 13 Præt. Eadem videtur esse comparatio dati ad dati, & mutui ad mutuum: sed licet pecuniā accipere pro alia pecunia data, ergo licet accipere recompensationem alterius mutui pro pecunia mutuata.

¶ 14 Præt. Magis a se pecuniā alienam, qui eam mutuo dōmīnium transfert, quam qui a mercatore, vel artifice committit: sed licet lucrum accipere de pecunia commissa mercatori, vel artifice, ergo licet etiam lucrum accipere de pecunia mutuata.

¶ 15 Præt. Sicut est quoddam mutuum a manu, ita est quoddam mutuum a lingua, & ab obsequio. videtur ergo licitū esse mutuatam aliquid aliud pro dāno expectere, vel etiam exigere.

¶ 16 Præt. Eadem videtur esse comparatio dati ad dati, & mutui ad mutuum: sed licet pecuniā accipere pro alia pecunia data, ergo licet accipere recompensationem alterius mutui pro pecunia mutuata.

¶ 17 Præt. Magis a se pecuniā alienam, qui eam mutuo dōmīnium transfert, quam qui a mercatore, vel artifice committit: sed licet lucrum accipere de pecunia commissa mercatori, vel artifice, ergo licet etiam lucrum accipere de pecunia mutuata.

¶ 18 Præt. Sicut est quoddam mutuum a manu, ita est quoddam mutuum a lingua, & ab obsequio. videtur ergo licitū esse mutuatam aliquid aliud pro dāno expectere, vel etiam exigere.

¶ 19 Præt. Eadem videtur esse comparatio dati ad dati, & mutui ad mutuum: sed licet pecuniā accipere pro alia pecunia data, ergo licet accipere recompensationem alterius mutui pro pecunia mutuata.

¶ 20 Præt. Magis a se pecuniā alienam, qui eam mutuo dōmīnium transfert, quam qui a mercatore, vel artifice committit: sed licet lucrum accipere de pecunia commissa mercatori, vel artifice, ergo licet etiam lucrum accipere de pecunia mutuata.

¶ 21 Præt. Sicut est quoddam mutuum a manu, ita est quoddam mutuum a lingua, & ab obsequio. videtur ergo licitū esse mutuatam aliquid aliud pro dāno expectere, vel etiam exigere.

¶ 22 Præt. Eadem videtur esse comparatio dati ad dati, & mutui ad mutuum: sed licet pecuniā accipere pro alia pecunia data, ergo licet accipere recompensationem alterius mutui pro pecunia mutuata.

¶ 23 Præt. Magis a se pecuniā alienam, qui eam mutuo dōmīnium transfert, quam qui a mercatore, vel artifice committit: sed licet lucrum accipere de pecunia commissa mercatori, vel artifice, ergo licet etiam lucrum accipere de pecunia mutuata.

¶ 24 Præt. Sicut est quoddam mutuum a manu, ita est quoddam mutuum a lingua, & ab obsequio. videtur ergo licitū esse mutuatam aliquid aliud pro dāno expectere, vel etiam exigere.

¶ 25 Præt. Eadem videtur esse comparatio dati ad dati, & mutui ad mutuum: sed licet pecuniā accipere pro alia pecunia data, ergo licet accipere recompensationem alterius mutui pro pecunia mutuata.

¶ 26 Præt. Magis a se pecuniā alienam, qui eam mutuo dōmīnium transfert, quam qui a mercatore, vel artifice committit: sed licet lucrum accipere de pecunia commissa mercatori, vel artifice, ergo licet etiam lucrum accipere de pecunia mutuata.

¶ 27 Præt. Sicut est quoddam mutuum a manu, ita est quoddam mutuum a lingua, & ab obsequio. videtur ergo licitū esse mutuatam aliquid aliud pro dāno expectere, vel etiam exigere.

¶ 28 Præt. Eadem videtur esse comparatio dati ad dati, & mutui ad mutuum: sed licet pecuniā accipere pro alia pecunia data, ergo licet accipere recompensationem alterius mutui pro pecunia mutuata.

¶ 29 Præt. Magis a se pecuniā alienam, qui eam mutuo dōmīnium transfert, quam qui a mercatore, vel artifice committit: sed licet lucrum accipere de pecunia commissa mercatori, vel artifice, ergo licet etiam lucrum accipere de pecunia mutuata.

mutuo, quod d. f. damnium ex mutuatione sed obsequio. videtur ergo licitū esse mutuatam aliquid aliud pro dāno expectere, vel etiam exigere. licite. re. operatiōe talis damnium per aliquis accipere sub utris pecuniis ut alteri mutuatōe licite indecens tenet, quoniam hoc peccatū in p...

mutuo, quod d. f. damnium ex mutuatione sed obsequio. videtur ergo licitū esse mutuatam aliquid aliud pro dāno expectere, vel etiam exigere. licite. re. operatiōe talis damnium per aliquis accipere sub utris pecuniis ut alteri mutuatōe licite indecens tenet, quoniam hoc peccatū in p...

mutuo, quod d. f. damnium ex mutuatione sed obsequio. videtur ergo licitū esse mutuatam aliquid aliud pro dāno expectere, vel etiam exigere. licite. re. operatiōe talis damnium per aliquis accipere sub utris pecuniis ut alteri mutuatōe licite indecens tenet, quoniam hoc peccatū in p...

mutuo, quod d. f. damnium ex mutuatione sed obsequio. videtur ergo licitū esse mutuatam aliquid aliud pro dāno expectere, vel etiam exigere. licite. re. operatiōe talis damnium per aliquis accipere sub utris pecuniis ut alteri mutuatōe licite indecens tenet, quoniam hoc peccatū in p...

mutuo, quod d. f. damnium ex mutuatione sed obsequio. videtur ergo licitū esse mutuatam aliquid aliud pro dāno expectere, vel etiam exigere. licite. re. operatiōe talis damnium per aliquis accipere sub utris pecuniis ut alteri mutuatōe licite indecens tenet, quoniam hoc peccatū in p...

mutuo, quod d. f. damnium ex mutuatione sed obsequio. videtur ergo licitū esse mutuatam aliquid aliud pro dāno expectere, vel etiam exigere. licite. re. operatiōe talis damnium per aliquis accipere sub utris pecuniis ut alteri mutuatōe licite indecens tenet, quoniam hoc peccatū in p...

mutuo, quod d. f. damnium ex mutuatione sed obsequio. videtur ergo licitū esse mutuatam aliquid aliud pro dāno expectere, vel etiam exigere. licite. re. operatiōe talis damnium per aliquis accipere sub utris pecuniis ut alteri mutuatōe licite indecens tenet, quoniam hoc peccatū in p...

mutuo, quod d. f. damnium ex mutuatione sed obsequio. videtur ergo licitū esse mutuatam aliquid aliud pro dāno expectere, vel etiam exigere. licite. re. operatiōe talis damnium per aliquis accipere sub utris pecuniis ut alteri mutuatōe licite indecens tenet, quoniam hoc peccatū in p...

mutuo, quod d. f. damnium ex mutuatione sed obsequio. videtur ergo licitū esse mutuatam aliquid aliud pro dāno expectere, vel etiam exigere. licite. re. operatiōe talis damnium per aliquis accipere sub utris pecuniis ut alteri mutuatōe licite indecens tenet, quoniam hoc peccatū in p...

mutuo, quod d. f. damnium ex mutuatione sed obsequio. videtur ergo licitū esse mutuatam aliquid aliud pro dāno expectere, vel etiam exigere. licite. re. operatiōe talis damnium per aliquis accipere sub utris pecuniis ut alteri mutuatōe licite indecens tenet, quoniam hoc peccatū in p...

mutuo, quod d. f. damnium ex mutuatione sed obsequio. videtur ergo licitū esse mutuatam aliquid aliud pro dāno expectere, vel etiam exigere. licite. re. operatiōe talis damnium per aliquis accipere sub utris pecuniis ut alteri mutuatōe licite indecens tenet, quoniam hoc peccatū in p...

mutuo, quod d. f. damnium ex mutuatione sed obsequio. videtur ergo licitū esse mutuatam aliquid aliud pro dāno expectere, vel etiam exigere. licite. re. operatiōe talis damnium per aliquis accipere sub utris pecuniis ut alteri mutuatōe licite indecens tenet, quoniam hoc peccatū in p...

mutuo, quod d. f. damnium ex mutuatione sed obsequio. videtur ergo licitū esse mutuatam aliquid aliud pro dāno expectere, vel etiam exigere. licite. re. operatiōe talis damnium per aliquis accipere sub utris pecuniis ut alteri mutuatōe licite indecens tenet, quoniam hoc peccatū in p...

mutuo, quod d. f. damnium ex mutuatione sed obsequio. videtur ergo licitū esse mutuatam aliquid aliud pro dāno expectere, vel etiam exigere. licite. re. operatiōe talis damnium per aliquis accipere sub utris pecuniis ut alteri mutuatōe licite indecens tenet, quoniam hoc peccatū in p...

mutuo, quod d. f. damnium ex mutuatione sed obsequio. videtur ergo licitū esse mutuatam aliquid aliud pro dāno expectere, vel etiam exigere. licite. re. operatiōe talis damnium per aliquis accipere sub utris pecuniis ut alteri mutuatōe licite indecens tenet, quoniam hoc peccatū in p...

mutuo, quod d. f. damnium ex mutuatione sed obsequio. videtur ergo licitū esse mutuatam aliquid aliud pro dāno expectere, vel etiam exigere. licite. re. operatiōe talis damnium per aliquis accipere sub utris pecuniis ut alteri mutuatōe licite indecens tenet, quoniam hoc peccatū in p...

mutuo, quod d. f. damnium ex mutuatione sed obsequio. videtur ergo licitū esse mutuatam aliquid aliud pro dāno expectere, vel etiam exigere. licite. re. operatiōe talis damnium per aliquis accipere sub utris pecuniis ut alteri mutuatōe licite indecens tenet, quoniam hoc peccatū in p...

mutuo, quod d. f. damnium ex mutuatione sed obsequio. videtur ergo licitū esse mutuatam aliquid aliud pro dāno expectere, vel etiam exigere. licite. re. operatiōe talis damnium per aliquis accipere sub utris pecuniis ut alteri mutuatōe licite indecens tenet, quoniam hoc peccatū in p...

mutuo, quod d. f. damnium ex mutuatione sed obsequio. videtur ergo licitū esse mutuatam aliquid aliud pro dāno expectere, vel etiam exigere. licite. re. operatiōe talis damnium per aliquis accipere sub utris pecuniis ut alteri mutuatōe licite indecens tenet, quoniam hoc peccatū in p...

mutuo, quod d. f. damnium ex mutuatione sed obsequio. videtur ergo licitū esse mutuatam aliquid aliud pro dāno expectere, vel etiam exigere. licite. re. operatiōe talis damnium per aliquis accipere sub utris pecuniis ut alteri mutuatōe licite indecens tenet, quoniam hoc peccatū in p...

mutuo, quod d. f. damnium ex mutuatione sed obsequio. videtur ergo licitū esse mutuatam aliquid aliud pro dāno expectere, vel etiam exigere. licite. re. operatiōe talis damnium per aliquis accipere sub utris pecuniis ut alteri mutuatōe licite indecens tenet, quoniam hoc peccatū in p...

mutuo, quod d. f. damnium ex mutuatione sed obsequio. videtur ergo licitū esse mutuatam aliquid aliud pro dāno expectere, vel etiam exigere. licite. re. operatiōe talis damnium per aliquis accipere sub utris pecuniis ut alteri mutuatōe licite indecens tenet, quoniam hoc peccatū in p...

mutuo, quod d. f. damnium ex mutuatione sed obsequio. videtur ergo licitū esse mutuatam aliquid aliud pro dāno expectere, vel etiam exigere. licite. re. operatiōe talis damnium per aliquis accipere sub utris pecuniis ut alteri mutuatōe licite indecens tenet, quoniam hoc peccatū in p...

mutuo, quod d. f. damnium ex mutuatione sed obsequio. videtur ergo licitū esse mutuatam aliquid aliud pro dāno expectere, vel etiam exigere. licite. re. operatiōe talis damnium per aliquis accipere sub utris pecuniis ut alteri mutuatōe licite indecens tenet, quoniam hoc peccatū in p...

mutuo, quod d. f. damnium ex mutuatione sed obsequio. videtur ergo licitū esse mutuatam aliquid aliud pro dāno expectere, vel etiam exigere. licite. re. operatiōe talis damnium per aliquis accipere sub utris pecuniis ut alteri mutuatōe licite indecens tenet, quoniam hoc peccatū in p...

mutuo, quod d. f. damnium ex mutuatione sed obsequio. videtur ergo licitū esse mutuatam aliquid aliud pro dāno expectere, vel etiam exigere. licite. re. operatiōe talis damnium per aliquis accipere sub utris pecuniis ut alteri mutuatōe licite indecens tenet, quoniam hoc peccatū in p...

mutuo, quod d. f. damnium ex mutuatione sed obsequio. videtur ergo licitū esse mutuatam aliquid aliud pro dāno expectere, vel etiam exigere. licite. re. operatiōe talis damnium per aliquis accipere sub utris pecuniis ut alteri mutuatōe licite indecens tenet, quoniam hoc peccatū in p...

mutuo, quod d. f. damnium ex mutuatione sed obsequio. videtur ergo licitū esse mutuatam aliquid aliud pro dāno expectere, vel etiam exigere. licite. re. operatiōe talis damnium per aliquis accipere sub utris pecuniis ut alteri mutuatōe licite indecens tenet, quoniam hoc peccatū in p...

mutuo, quod d. f. damnium ex mutuatione sed obsequio. videtur ergo licitū esse mutuatam aliquid aliud pro dāno expectere, vel etiam exigere. licite. re. operatiōe talis damnium per aliquis accipere sub utris pecuniis ut alteri mutuatōe licite indecens tenet, quoniam hoc peccatū in p...

mutuo, quod d. f. damnium ex mutuatione sed obsequio. videtur ergo licitū esse mutuatam aliquid aliud pro dāno expectere, vel etiam exigere. licite. re. operatiōe talis damnium per aliquis accipere sub utris pecuniis ut alteri mutuatōe licite indecens tenet, quoniam hoc peccatū in p...

mutuo, quod d. f. damnium ex mutuatione sed obsequio. videtur ergo licitū esse mutuatam aliquid aliud pro dāno expectere, vel etiam exigere. licite. re. operatiōe talis damnium per aliquis accipere sub utris pecuniis ut alteri mutuatōe licite indecens tenet, quoniam hoc peccatū in p...

berur. Si dicatur, quod inuito domino detinetur, patet respon-

sio, quod hoc non est ratione interesse, seu ratione rei, sed ratione

inuita, quae fit ex hoc, quod inuito ipso sum detinetur. Quae ratio au-

tem non ita non est de satisfactione iniuriam, sed de equalitate

rei ad rem in commutationibus, ratione cuius author in casu p-

posito dicit superius in art. 4. Ille qui habet pecuniam, non dicitur

habere illam in actu, sed solum in virtute. Ceterum autem

potest dupliciter. Primo, quia habens eam, & priuans se il-

la pro mutandis, potest amborum restitu-

tionem in pactum decessere sic est, quod in casu posito, iste

numans habet duo, pecuniam, & poten-

tiam licet, seu fructus, & quia mutatur, pri-

mo de utroque. Pecunia, & facultate lu-

cris ergo potest vtriusque restitutionem in pactum deducere. Secundo,

scilicet in venditione licet non est vendere

rem plusquam valere absolute, si plus valet venditori, ita in mutuo,

licet pecuniam estimare plusquam valere absolute, si plus valet

mutuarius, namque utrobique est ratio: sed constat, quod in mutuo

negociatoris vel emptori agra plus valet pecunia, quam valeat ab-

solute, quia sic illi se habet ad pecuniam, sicut alij artifices ad infra-

structuras, ergo illi possunt mutuo de ducere in pactum, quod plus

valet. Et per hoc soluitur ratio regulae assignata in litera. g. non

possunt vendere, quod non solum habent, & potest multipliciter im-

pediri. Soluitur enim dicendo, quod non possunt vendere tanquam

habent in actu, sed tanquam habitum in potentia. Quod non

est nisi, patet ex dictis in materia restitutionum. s. qui dam-

nificat habentem aliquid in potentia, non tenetur ad restitu-

tionem, nisi in emen. lo iuppeditior iudicaretur restituere. Et sic

sequitur, quod lucrum cessans potest deduci in pactum a principio mu-

tui a negociatore, & emptore. Et confirmatur, quia hoc non est

accipere ultra fortem ratione vltus pecuniam, sed est accipere ratio-

ne annexae potentiae lucris, quae licet priuata, propter quam potentia

pecuniae plus mihi valet, quam absolute. Et propterea non est

potestas vltus, sed rationem habere rei suae, vt fiat sub sua in-

diuisione. Et ex his patet regulam hanc cum sua ratione contradi-

cere auctori in superius dictis, & allegatis.

Ad contentiam huius ambiguitatis, super qua fundamenta in-

teresse veri, vel palliat confurgunt, sciendum est, quod tota difficul-

tas consistit in his duobus punctis. An habens pecuniam, puta

mille ducatos, propter annexam potentiam lucris, habeat plusquam

fit quantitas pecuniae, puta mille ducati. Et si non habet plusquam

quae post moram propter adaequandam rei oportet dari plus.

Si autem habet plus, quate non licet illud plus vendere a princi-

pio, & licet illud plus exigere post moram propter adaequandam

rem rei vltra satisfactionem iniuriam? Hae enim non videntur si-

militer consonae, immo non videntur intelligibiles. At si quis

dixerit, quod habet aliquid plus, & quod licet illud vendere, patet

aperta est via, vt in quolibet mutuo pecuniae possit aliquid vltra

fortem ex pacto exigi, quod omnes negant.

Intantum autem intelligenda veritas est, quod potentia ad lu-

crum ex pecunia est duplex, quaedam consequens ipsam pecuniam

absolute, pro quanto ipsa pecunia potest esse instrumentum

ad lucrandum, sine per viam negociationis, sine per viam em-

ptionis agra, armentis, gregis, &c. Et haec potentia vocatur poten-

talium industria. Et propterea non conuenit pecuniae absolute, nec

a quocumque habeatur, sed in ordine ad aliquem, & suscipit ma-

gis, & minus, iuxta approximationem ad lucrum, & quantita-

tem negocij, industriae, &c. Et de hac potentia non sunt intelli-

genda dicta doctorum, cum loquuntur de pecunia, immo hanc

vendere, seu melius loquendo, redime-

re licet vltra fortem. Quod, vt radicaliter penetres,

considerandum est, quando, & quomodo conuenit ita po-

tentia pecuniae exemplariter breuioris, & clarioris doctrinae

gratia. Granum tritici dupliciter possidet potest. Primo

absolute, & sic quauis habeat in se po-

tentiam seminata, pro quanto possit ali-

quis vti eo ad ferendum, nihilominus non plus valet pro-

pter istam potentiam, quam absolute habet: & huic poten-

tiae respondet in pecunia potentia pecuniae. Nam sicut potest quis vti grano ad

comedendum, vel ad ferendum, ita potest quis pecuniam vti ad

commutationes communes, vel ad lucrandum.

Secundo, potest ipsi possidere vt ferendum: & hoc suscipit in-

crementa, dum magis preparatum est, & ordinatum, approxi-

matum, vel sparsum, & huic potentiae respondet in pecunia po-

tentia, vt subest industria. Sicut autem granum tritici non possidet

vt ferendum, nec est restituendum vt semen, si ablatum esset,

nisi in veritate ad hoc delatum, vel saltem paratum sit: ita pecunia

non habetur vt substans industriae negocij, &c. nisi in veritate

applicanda esset. Quo fit, vt sicut fur, qui abstulit granum para-

tum pro semine, tenetur non solum ad restituendum equale, ac-

cepto tritico, sed etiam aliquid plus respondens potentiae semina-

Lib. 4. cap. 5. paulo a prin cip. tomo 5.

vel etiam exigere.

SED CONTRA est, quod Exec. 18. dicitur inter alia, quae ad virum iustum

requiruntur. Si vsuram, & superabundantiam non acceperit.

RESPON. Dicendum, quod sicut in 4. Ethic. Omne illud pro

pecunia habet, cuius pretium potest pecunia mensurari: & ideo sicut

si aliquis pro pecunia mutuata, vel quacunque alia re, quae ex ip-

so vsu consumitur, pecuniam accipit ex pacto tacito, vel expreso,

peccat contra iustitiam, vt dictum est: ita etiam quicum-

que ex pacto tacito, vel expreso quodcumque aliud acceperit, cui-

us pretium pecunia mensurari potest, simile peccatum incurrit.

Secundo, potest ipsi possidere vt ferendum: & hoc suscipit in-

crementa, dum magis preparatum est, & ordinatum, approxi-

matum, vel sparsum, & huic potentiae respondet in pecunia po-

tentia, vt subest industria. Sicut autem granum tritici non possidet

vt ferendum, nec est restituendum vt semen, si ablatum esset,

nisi in veritate ad hoc delatum, vel saltem paratum sit: ita pecunia

non habetur vt substans industriae negocij, &c. nisi in veritate

applicanda esset. Quo fit, vt sicut fur, qui abstulit granum para-

tum pro semine, tenetur non solum ad restituendum equale, ac-

cepto tritico, sed etiam aliquid plus respondens potentiae semina-

tae ad arbitrium boni viri, iuxta qualitatem, & quantitatem dan-

ti ex hoc emergentis impeditio a seminando, & non tenetur re-

stituere totum fructum, deductis expensis, quem ex tali ratio-

ne alij conuicini, qui seminauerunt, reportarunt: quia habe-

bat fructum in potentia, seu in virtute, & non in actu: ita si quis

furatus esset pecuniam applicandam ad negociationem, &c. te-

neretur non solum tantam pecuniam, puta mille aureos reddo-

re, sed aliquid plus ad arbitrium bonorum, pensatis conditio-

nibus negocij, &c. Non tamen tenetur ad totum lucrum, quod

fuisse habiturus eadem ratione, quia scilicet solum in potentia

illud habebat. Et ex hoc sequitur, quod negociatores habentes

pecuniam paratam ad certam negociationem in promptu esti-

matam, communiter futuram cum lucro centum ducatorum, de-

ductis expensis, dato quod mutare possint Ioanni occurrenti,

perendo dictam pecuniam mutuo pro suis necessitatibus, & ex

pacto petere aliquid plus forte ratione praedictae potentiae: non

possunt tamen petere totum lucrum speratum, hoc est, centum.

Et patet sequela dupliciter, tum ex hoc, quod non tenetur

ad plus restituendum in hoc casu, accipiens mutuo, quam

si furaretur dictam summam ab eodem, vt patet ex ratione ius-

titiae commutatae, quae equalitatem rei ad rem exigit in vtro-

que, & auctus in furtatione iniuriae: sed si furaretur, non te-

neretur ad restituendum lucrum integrum: ergo nec si mutuo

accepit. Tum ex hoc, quod mutuanus granum iam delatum ad

agrum pro seminatione non potest exigere totum fructum sper-

atae messis, immo si sparsa semina, & iam vegetata quis con-

culcando destrueret, non teneretur ad restitutionem fructus

speratae messis deductis expensis, vt patet ex superius habitis

in materia restitutionum. Et ex hoc patet, quod Raymundus,

& Innocentius, & quicumque alij dixerunt, quod delatu-

rus merces ad multitudinem potest vendere tantum plus, quantum

ibi accessisset lucris: & similiter expositorum pecuniam suam

negociationi, vel emptioni, &c. potest exigere tantum, quan-

tom ex illa negociatione, vel emptione lucratus fuisset: etiam

id, quod est in potentia, ac si esset in actu, quod est contra ius-

titiam: quia sic non responderet simpliciter simpliciter, sed simplo

multiplicatum, vt in quaestione 62. author docuit. Patet nam-

que clarius luce, quod si potest aliquid plus petere, non potest

plus petere, quam id, ad quod teneretur sur restituendum, si pe-

cutiam, vel merces in tali statu, conditione, &c. furatus esset,

AA

An autem possit quis pecunia in tali statu mutuando hoc aliquid, F ad quod fur teneretur, petere ex pacto, hinc videndum est. Magna est differentia inter valorem rei absolute, & valorem rei in tali statu: quoniam valor rei absolute tam respectu commutationum voluntarium, quam inuoluntarium eodem modo se habet. Mille enim ducati absolute sine mutuo, siue emptione, siue furto, siue rapina alienentur, semper valorem mille secum gerunt. Valor autem rei in tali statu non comitatur rem extra illum statum, sed statim vt extra illum statum sit, perdit tantum valorem. Propter quod magna oritur differentia, quo fit, vt distinguendum sit, an iniurio, an volente domino res in statu tali alienetur. Si enim iniurio domino auferatur, constat, quod restituenda est, iuxta valorem rei in tali statu, vt patet de destruentibus legmina. Si autem voluntarie dominus illam rem distrahat, subdistingendum est, quod aut sine mutatione status illi rei, & sic potest licite eam alienare, iuxta valorem rei in tali statu. Et propterea sicut dominus agri sacri licite vendit tantum quantum nunc estimatur ager sacrus: sic habens pecuniam expositam negotiationi, licite cedit alteri eam, quod est cedere negotiationi illi tunc accipiendi quantum estimatur applicata negotiationi illi tanta pecunia: hoc est enim alienare pecuniam, seruato statu, in quo est. Si autem alienare vult eam, non seruato illius statu, sed eam a statu negotiationis remouendo, sic non licet alienare eam, plusquam absolute valeat: quoniam ex quo ipsemet dominus auferit rem a statu, in quo erat maioris valoris, quod facit, dum vult eam mutuo exponere (voluntas enim est, que transfert rem de statu in statum in huiusmodi) non potest quantumcumque parum petere plus forte. Sed nota hic, quod aliud est voluntarie transferre rem, seu pecuniam a statu negotiationis: & aliud est voluntatem impeditam a negotiatione iufferre dispendium sperati lucri. Nam qui in veritate negotiationi, vel emptioni sperati fructuosarum incumbit, recte tendit tramite ad totum speratum lucrum, vel fructum, & non nisi impeditus iustitiam principio, aut merito a protectione: alioquin aut nescit, aut vere non vult proficui. Impeditur autem quis in proposito non solum a fure, aut latrone, & huiusmodi, sed et ab occurrente necessitate proximi cogente charitatem negociatoris ad mutuum sibi, ac per hoc ad perdendum integrum lucrum speratum, seruando tamen se indemnem, quod ad id, quod tunc estimatur, si a fure auferretur hac pecunia negociatoria, vel emptoria. Et propterea in tali casu licere puto per dictam rationem, ex pacto exigere mutuando aliquid plus forte. Qui autem affectu minoris lucri, securi tamen, quia melius est hodie ouum, vt aiunt, quam cras gallina, pecuniam suam negociatoriam, seu emptoriam transfert ad mutuum, volens ex pacto tantum plus forte, quantum sibi teneretur superaddere fur, si pecuniam illam negociatoriam, &c. abstrulisset, usurarius est propter dictam rationem. Et confirmatur, quia alioquin quilibet, postquam semel exsoluisset pecuniam suam negociis, posset transferre eam ad mutuum cum moderato lucro, sicut tenetur fur, &c. & sic passim experientia doceret, quod usura non reputaretur peccatum. Ex praedictis igitur patet veritas trium casuum. Primus est, An liceat negociatori totum lucrum speratum deducere in pactum vendendo, vel mutuando. Constat namque, quod pars negatiua est vera, scilicet quod non licet. Secundus est, An liceat eidem diuertere voluntarie pecuniam a negotiationis, vel emptione ad mutuum, vt aliquid sperati lucri, vel fructus exigat mutuando. Constat namque etiam huius pars negatiua, scilicet, quod non licet. Tertius est, An liceat eidem impedito impedimento inuoluntario secundum quid, hoc est, ex subuentione occurrente proximi, exigere mutuando aliquid plus, iuxta rationem pecunie in illo statu. Videtur namque, quod pars affirmatiua est vera, scilicet, quod licet.

¶ Nunc superest obiectionibus respondere. Et ad primam dicitur, quod si verò accipiat aliquid huiusmodi non quasi exigens, nec quasi ex aliqua obligatione tacita, uel expressa, sed sicut gratuitum donum, non peccat: quia etiam antequam pecuniam mutuaasset, licite potest aliquid donum gratis accipere, nec peioris conditionis efficitur per hoc, quod mutuauit. Recompensationem vero eorum, quae pecunia non mensurantur, licet pro mutuo exigere, puta beneuolentiam, & amorem eius, qui mutuauit, vel aliquid huiusmodi.

Ad primum ergo dicendum, quod ille, qui mutuum dat, potest absque peccato in pactum deducere cum eo, qui mutuum accipit, recompensationem damni, per quod subtrahitur sibi aliquid, quod debet habere: hoc enim non est uendere usum pecuniae, sed damnum uitare. Et potest

rationem. Et sic contra hoc asseratur ratio ad illud adducunt, extra de usuris, quia ratione dubio in mutuo exigere, quam nunc valeat ergo pari ratione mutuum coherere licitum est plus exigere. Respondetur, quod simile, nec similis ratio: quia ibi est sermo de rebus, que in tempore quo ad vnam partem soluntur. & ideo habetur ratio temporis solutionis. In proposito nostro non clauditur in loco, quo ad aliquid mutuum, quoniam neque res, neque pretium aliquid aliquid. Ad rationem primam in oppositum est, quod si mutuum sittinguendum, iuxta duplicem potentiam, ut scilicet iuxta hanc potentiam admittitur antecessus, ut scilicet iuxta illam valet ad propositum. Et sic intelligitur potentiam pecuniae, vt substat in iustitia, probatur & secundam probationem ipsius antecessus. Probatur, quia in iustitia loquitur de habente pecuniam, da est dicendo, quod habens pecuniam obligatur, si non habet aliquid plus, quam sit quantitas mutui infertur: ergo post mortem non esset aliquid plus. Respondetur, concedendo, quod si sedula mutuarum aliquid plus se idendum creditorem, qui in mutuo di licet ex pecunia detenta impeditur, quia est pro do pecuniam, non ut illam absolute: quoniam mutuo te interesse passus est talis creditor. Alio modo potest pecuniam sub iustitia, & sic habens pecuniam obligatur plus, quam sit quantitas pecuniae: non tamen potest tur: ergo potest vendere, & in pactum deducere, si saluo statu pecuniae sub iustitia quantum mutuum absolute, sed ratione status talis, scilicet, quod mutuo quando regulariter: scilicet enim est in commutatione, & vt declaratum prius est.

¶ Ad consequentiam ex antecedente sic in iustitia dictum est, quod dupliciter potest intelligi, scilicet, si mutua cuncta statim: & sic conceditur, quoniam, cum mutua duo, vendere vtrumque, si vtrumque est illius, mutua alteram perit: in proposito autem negotio mutua ex ipsa voluntate diuertere pecuniam a statu mutui, ut mutuum pecuniae absolute: & ideo non sequitur, quod mutua que vendere. Alio modo potest intelligi, quod mutua siue sit saluum vtrumque, siue non, & sic conceditur prima eius probatio aliquid probat, scilicet, quod mutua patet ex nunc dictis.

¶ Ad secundam vero probationem, que in iustitia in primo articulo praedictis, quod si mutua absolute, quando actu habet mutuum, quando habet in potentia, quod si illi est, mutua patet.

debitor post mortem, praetermissa iniuria, quae dicitur, tenendo rem illius ipso iniurio, non tenetur aliquid forem, nisi quia impedit creditorem a lucro, quod debendi, vt patet superius in q. 62. art. 2. in corpore, & responsioni ad primum, & secundum. Nam in corpore dicitur, quod si mutua absolute, quando actu habet mutuum, quando habet in potentia, quod si illi est, mutua patet.

esse, quod accipiens mutuum, maius damnum euitat, quam dans incurrat: unde accipiens mutuum cum sua utilitate, damnum alterius recompenstat. Recompensationem vero damni, quod consideratur in hoc, quod de pecunia non lucratur, non potest in pactum deducere: quia non debet uendere id, quod nondum habet, & potest impediri multipliciter ab habendo.

Ad secundum dicendum, quod recompensatio alicuius beneficii dupliciter fieri potest. Vno quidem modo ex debito iustitiae, ad quod aliquid ex certo pacto obligari potest: & hoc debiti attenditur secundum quantitatem beneficii, quod quis accepit, & ideo ille, qui accepit mutuum pecuniae, vel cuiuscunque similis rei, cuius usus est eius consumptio, non tenetur

rationem. Et sic contra hoc asseratur ratio ad illud adducunt, extra de usuris, quia ratione dubio in mutuo exigere, quam nunc valeat ergo pari ratione mutuum coherere licitum est plus exigere. Respondetur, quod simile, nec similis ratio: quia ibi est sermo de rebus, que in tempore quo ad vnam partem soluntur. & ideo habetur ratio temporis solutionis. In proposito nostro non clauditur in loco, quo ad aliquid mutuum, quoniam neque res, neque pretium aliquid aliquid.

Ad rationem primam in oppositum est, quod si mutuum sittinguendum, iuxta duplicem potentiam, ut scilicet iuxta hanc potentiam admittitur antecessus, ut scilicet iuxta illam valet ad propositum. Et sic intelligitur potentiam pecuniae, vt substat in iustitia, probatur & secundam probationem ipsius antecessus. Probatur, quia in iustitia loquitur de habente pecuniam, da est dicendo, quod habens pecuniam obligatur, si non habet aliquid plus, quam sit quantitas mutui infertur: ergo post mortem non esset aliquid plus. Respondetur, concedendo, quod si sedula mutuarum aliquid plus se idendum creditorem, qui in mutuo di licet ex pecunia detenta impeditur, quia est pro do pecuniam, non ut illam absolute: quoniam mutuo te interesse passus est talis creditor. Alio modo potest pecuniam sub iustitia, & sic habens pecuniam obligatur plus, quam sit quantitas pecuniae: non tamen potest tur: ergo potest vendere, & in pactum deducere, si saluo statu pecuniae sub iustitia quantum mutuum absolute, sed ratione status talis, scilicet, quod mutuo quando regulariter: scilicet enim est in commutatione, & vt declaratum prius est.

¶ Ad consequentiam ex antecedente sic in iustitia dictum est, quod dupliciter potest intelligi, scilicet, si mutua cuncta statim: & sic conceditur, quoniam, cum mutua duo, vendere vtrumque, si vtrumque est illius, mutua alteram perit: in proposito autem negotio mutua ex ipsa voluntate diuertere pecuniam a statu mutui, ut mutuum pecuniae absolute: & ideo non sequitur, quod mutua que vendere. Alio modo potest intelligi, quod mutua siue sit saluum vtrumque, siue non, & sic conceditur prima eius probatio aliquid probat, scilicet, quod mutua patet ex nunc dictis.

¶ Ad secundam vero probationem, que in iustitia in primo articulo praedictis, quod si mutua absolute, quando actu habet mutuum, quando habet in potentia, quod si illi est, mutua patet.

nam est, & non quod suum esse potest. Pertinet ergo damnum illud ad interesse damni emergentis: nostra autem questio est de interesse luctu cessantis, quod in potentiam attenditur. Non est ergo simile de casu illo, quo venditor plus potest voluntarie vendere, quia sibi plus valet: & ito nostro casu, quo negociator vult

ad plus recompenandum, quam mutuo accepit: unde contra iustitiam est, si ad plus reddendum obligetur. Alio modo tenetur aliquis ad recompenandum beneficium ex debito amicitiae: in quo magis consideratur affectus, ex quo aliquis beneficium contulit, quam etiam quantitas eius, quod fecit: & tali debito non competit civilis obligatio, per quam inducitur quedam necessitas, ut non spontanea recompenratio fiat.

Ad tertium dicendum, quod si aliquis ex pecunia mutuata expectet, vel exigat quasi per obligationem pacti taciti, vel expressi recompenationem munus ab obsequio, vel a lingua: perinde est, ac si expectaret, vel exigeret munus a manu: quia utrunque pecunia estimari potest, ut patet in his, qui locant operas suas, quas manu, vel lingua exercent. Si vero munus ab obsequio, vel lingua non quasi ex obligatione rei exhibetur, sed ex benevolentia, quae sub estimatione pecuniae

est, consistit in duobus. Primo, quod capitale subit periculo, sicut & lucro. Secundo, quod ita proportionatum sit lucro capitali, ut saluetur debita proportio lucri ad socium, hoc est, quod tam lucrum, quam damnus proportionaliter respondeat cuique socio ponenti pecuniam, vel operas, vel industria. Quibus adde tertium tanquam canonem ad iustitiam semper seruandum in huiusmodi, scilicet a principio aestimetur singula sociorum portiones: & his fiat quasi una summa pecuniae communis illis proportionabiliter, sicut in luas ratas. Et deinceps tam in lucro, quam in damno in divisione totius remanentis seruetur diuisio, ac si talem summam pecuniae possiderent proportionaliter, verbi gratia. Si tres socii unus ponit mille ducatos, alter ponit operas estimatas mille, & alter ponit industria estimatam quingentis. Stabilienda est societas, ac si hi tres possiderent duo millia, & quingentos ducatos, ita tamen, ut tertius semper pro medietate stet. Et sic lucrum diuidendum est, ut si fuerint quinque tertius habeat unum: uterque autem aliorum duo: & tandem quicquid superest eodem modo diuidendum est, ita quod si super sunt duo millia, & quingenti, mille dentur uni, & mille alteri: & quingenti tertio: alioquin iste demonstraretur in perdita industria: & ille in opera: & qui apponit pecuniam lucraretur. Et simile est in societatibus animalium.

In responsione ad sextum, quia ibi agitur de fructu pignoris, scilicet de author loquitur de pignore, inquantum pignus est absolute: & non de pignore pro tali causa. Nam contingit ex causa tali, quod potest quis facere fructus pignoris suos, ut patet de agro assignato pro pignore dotali, extra de viuris, cap. Salubriter. & ratio ibi assignatur, quia dotis fructus sunt pro oneribus matrimonij supportandis. Unde limitatio, quam quidam huic determinationi Innocentij Tertij apponunt, scilicet intelligitur, quod pecunia dotalis erat exponenda negotiationi, vel emptioni rei fructuosae, alioquin non haberet locum interesse, falsa est: quoniam ratione onerum matrimonij, quae omnem maritum, siue negocietur, siue non, siue emat, siue non, constat sustinere, fructus dotis deputati sunt. Et hoc per se loquendo. Per accidens autem est, quod maritus utatur, vel non utatur dote ad fructificandum: ac per hoc ad iuandum seipsum, ad supportandum dicta onera. Et quia in ea, quae sunt per accidens, non iudicat de re, sed in id, quod est per se: ideo absolute loquendo generat fructus pignoris dotalis suos: & potest hoc deducere in pactum a principio, si non vult ducere uxorem sine dote praesenti, &c. Civitates autem, quae a principibus egentibus in pignus aliis principibus dantur, fructificare debent domino, qui impignoravit, deductis expensis officialium, &c. quoniam non est transfatum dominium, nec annexa habet onera, sicut matrimonium.

In responsione ad secundum eiusdem articuli, habes clare, quod limitatio quam aliqui dant illi dicto in responsione ad quartum, scilicet quod non licet mutuantibus deducere in pactum remutationem, quod si intelligendum est, quod deducatur in pactum simpliciter, non autem si deducatur in pactum cum conditionibus, quibus extantibus naturalis iure ille tenetur remutuare, puta si indiguerit, & tu commode poteris, &c. Limitatio, in qua, illa est falsa pro duo. Primo, quia expressis litera hic arguendo opponit, quod non est illicitum obligare se ad aliquid, ad quod naturalis iure tenetur. Et respondet, quod tali debito non competit civilis obligatio. Ecce quod manifeste dicit, quod non potest in civilem obligationem deduci naturalis obligatio ad quartum dictum, talis obligatio civilis est pecunia estimabilis, ac per hoc cum quibuscumque fiat conditionibus plus forte expectat, & iura est. Licet tamen, ut dictum fuit, esse nulle mutuat illi quem credo, aut timeo ingratum fore: quod non mihi remutuaret, aut feriret: cum opus esset: quia non minus licitum est respicere ad effectum contrarium, qui est in ingrato, quam ad effectum amicitiae. Haec autem omnia sine pacto ex affectu animi expectantur tanquam ex naturali debito.

non cadit, licet hoc accipere, & exigere, & expetere. Ad quartum dicendum, quod pecunia non potest vendi pro pecunia ampliori, quam sit quantitas pecuniae mutuatae, quae restituenda est: nec ibi aliquid est exigendum, aut expetendum, nisi benevolentiae affectus, qui sub estimatione pecuniae non cadit, ex quo potest procedere spontanea mutatio. Repugnat autem ei obligatio ad mutuum faciendum imposterum, quia etiam talis obligatio pecuniae estimari potest: & ideo licet simul mutuantem unum aliquid aliud mutuum recipere, non autem licet eum obligare ad mutuum in posterum faciendum.

Ad quintum dicendum, quod ille, qui mutuat pecuniam, transfert dominium pecuniae in eum, cui mutuatur. Unde ille, cui pecunia mutuatur, sub suo periculo tenet eam, & tenetur eam restituere integrè, unde non debet amplius exigere ille, qui mutuat, nisi benevolentiae affectus, qui sub estimatione pecuniae non cadit, ex quo potest procedere spontanea mutatio. Repugnat autem ei obligatio ad mutuum faciendum imposterum, quia etiam talis obligatio pecuniae estimari potest: & ideo licet simul mutuantem unum aliquid aliud mutuum recipere, non autem licet eum obligare ad mutuum in posterum faciendum.

In responsione ad sextum, quia ibi agitur de fructu pignoris, scilicet de author loquitur de pignore, inquantum pignus est absolute: & non de pignore pro tali causa. Nam contingit ex causa tali, quod potest quis facere fructus pignoris suos, ut patet de agro assignato pro pignore dotali, extra de viuris, cap. Salubriter. & ratio ibi assignatur, quia dotis fructus sunt pro oneribus matrimonij supportandis. Unde limitatio, quam quidam huic determinationi Innocentij Tertij apponunt, scilicet intelligitur, quod pecunia dotalis erat exponenda negotiationi, vel emptioni rei fructuosae, alioquin non haberet locum interesse, falsa est: quoniam ratione onerum matrimonij, quae omnem maritum, siue negocietur, siue non, siue emat, siue non, constat sustinere, fructus dotis deputati sunt. Et hoc per se loquendo. Per accidens autem est, quod maritus utatur, vel non utatur dote ad fructificandum: ac per hoc ad iuandum seipsum, ad supportandum dicta onera. Et quia in ea, quae sunt per accidens, non iudicat de re, sed in id, quod est per se: ideo absolute loquendo generat fructus pignoris dotalis suos: & potest hoc deducere in pactum a principio, si non vult ducere uxorem sine dote praesenti, &c. Civitates autem, quae a principibus egentibus in pignus aliis principibus dantur, fructificare debent domino, qui impignoravit, deductis expensis officialium, &c. quoniam non est transfatum dominium, nec annexa habet onera, sicut matrimonium.

In responsione ad secundum eiusdem articuli, habes clare, quod limitatio quam aliqui dant illi dicto in responsione ad quartum, scilicet quod non licet mutuantibus deducere in pactum remutationem, quod si intelligendum est, quod deducatur in pactum simpliciter, non autem si deducatur in pactum cum conditionibus, quibus extantibus naturalis iure ille tenetur remutuare, puta si indiguerit, & tu commode poteris, &c. Limitatio, in qua, illa est falsa pro duo. Primo, quia expressis litera hic arguendo opponit, quod non est illicitum obligare se ad aliquid, ad quod naturalis iure tenetur. Et respondet, quod tali debito non competit civilis obligatio. Ecce quod manifeste dicit, quod non potest in civilem obligationem deduci naturalis obligatio ad quartum dictum, talis obligatio civilis est pecunia estimabilis, ac per hoc cum quibuscumque fiat conditionibus plus forte expectat, & iura est. Licet tamen, ut dictum fuit, esse nulle mutuat illi quem credo, aut timeo ingratum fore: quod non mihi remutuaret, aut feriret: cum opus esset: quia non minus licitum est respicere ad effectum contrarium, qui est in ingrato, quam ad effectum amicitiae. Haec autem omnia sine pacto ex affectu animi expectantur tanquam ex naturali debito.

Sicut

